

Kulturutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om studiestöd

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om studiestöd (RP 80/2023 rd): Ärendet har remitterats till kulturutskottet för betänkande.

Motion

I samband med propositionen har utskottet behandlat följande motion:

- lagmotion LM 16/2023 rd Saara Hyrkkö gröna m.fl. Lagmotion med förslag till lag om ändring av 11 och 15 f § i lagen om studiestöd.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- regeringsråd Antti Randell, undervisnings- och kulturministeriet
- specialplanerare Ilpo Lahtinen, Folkpensionsanstalten
- politiskt sakkunnig Henri Winberg, Finlands Svenska Skolungdomsförbund FSS rf
- generalsekreterare Eemeli Rajala, Alliansen för Finlands Studerande - OSKU rf
- socialpolitisk sakkunnig Erica Alaluusua, Finlands studerandekårens förbund - SAMOK rf
- socialpolitisk sakkunnig Sakari Tuomisto, Finlands studentkårens förbund FSF rf.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- finansministeriet
- social- och hälsovårdsministeriet
- Folkpensionsanstalten
- Forskningsstiftelsen för studier och utbildning Otus sr
- Garantistiftelsen sr
- Finlands Yrkesstuderandes Centralförbund - SAKKI rf
- Finlands Gymnasistförbund rf.

Betänkande KuUB 5/2023 rd

PROPOSITIONEN OCH MOTIONEN

Propositionen

Regeringen föreslår att lagen om studiestöd ändras. Syftet med propositionen är att trygga förutsättningarna för heltidsstudier. Enligt propositionen ska nivån på studiepenningens försörjarförhöjning höjas, vilket förbättrar de ekonomiska förutsättningarna för heltidsstudier för studerande som är vårdnadshavare till ett barn. Därtill föreslås att beloppet av statsborgen för studielån höjs från 650 till 850 euro per månad för en studerande som studerar i Finland och från 800 till 1 000 euro per månad för en studerande som studerar utomlands. Vidare föreslås att beloppet av statsborgen för studerande som är yngre än 18 år och studerar vid någon annan läroanstalt än en högskola höjs från 300 till 400 euro. Dessutom föreslås att antalet poster som ett studielån som beviljats andra än högskolestuderande kan lyftas under en och samma termin utökas i syfte att förbättra studielånets tillräcklighet och främja en ändamålsenlig användning av lånet.

Propositionen hänför sig till den kompletterande budgetpropositionen för 2024 och avses bli behandlad i samband med den.

Den föreslagna lagen avses träda i kraft den 1 augusti 2024. Bestämmelsen om en höjning av studiepenningens försörjarförhöjning ska dock träda i kraft redan den 1 januari 2024.

Lagmotionen

I lagmotion LM 16/2023 rd föreslås det att nivån på studiepenningen höjs och att betoningen på studiestödets låneandel dämpas. Det föreslås att studiepenningen höjs med 50 euro i månaden och studielånskompensationens maximibelopp sänks från 40 till 30 procent av lånekapitalet. Förslaget ökar utgifterna i statsfinanserna med uppskattningsvis 28 miljoner euro.

I motionen föreslås det också att höjningen av studiepenningens försörjarförhöjning och höjningen av maximibeloppet för statsborgen för studielån genomförs i enlighet med proposition RP 80/2023 rd.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmänt

Regeringen föreslår att studiepenningens försörjarförhöjning och beloppet av statsborgen för studielån höjs. Behovet av de föreslagna ändringarna baserar sig på regeringsprogrammets mål att frysa indexjusteringarna av studiepenningen, reformera bostadsbidraget och utveckla studiepenningens försörjarförhöjning samt också på den försämrade köpkraften för studielånet. Dessa förutsätter ändringar som tryggar den studerandes försörjning och förutsättningarna för heltidsstudier. Utskottet har behandlat propositionen om indexfrysning av studiepenningen och hänvisar till dessa delar till sitt utlåtande om den (KuUU 9/2023 rd).

Betänkande KuUB 5/2023 rd

I propositionen ingår dessutom ett förslag om att öka antalet uttag av studielån under terminen för andra än högskolestuderande i syfte att studielånet ska räcka till bättre och för att främja en ändamålsenlig användning av lånet.

Propositionen tillgodoser de behov som framförts ovan och syftar alltså inte till att ändra studiestödet i större utsträckning än vad som föreslås. Enligt propositionen (s. 16, 18 och 21) och regeringsprogrammet kommer en övergripande granskning av studiestödet att göras under den pågående regeringsperioden som ett led i totalreformen av studiestödet. I samband med det kommer man bland annat att granska hur det ökande antalet studielån och den ökade betoningen på studiestödets lånedel påverkar ekonomin under och efter studierna, incitamenten för att ta jobb och förutsättningarna för vidareutbildning samt utvecklingen av studielånskompensationen och räntestunderstödet samt deras kostnadseffekter och behovet av ändringar i dem. Behovet av att se över studiestödet aktualiserades också vid utskottets sakkunnigutfrågning. Frågan behandlas i slutet av detta betänkande.

Sammantaget anser kulturutskottet att propositionen behövs och fyller sitt syfte. Utskottet tillstyrker lagförslaget utan ändringar. Samtidigt föreslår utskottet att riksdagen förkastar lagmotionen som behandlats i anknytning till propositionen.

Studiepenningens försörjarförhöjning

Det föreslås att studiepenningens försörjarförhöjning höjs med 30 euro, varefter beloppet alltså är 141,63 euro i månaden. Då blir studiepenningen för en studerande som är vårdnadshavare för ett barn sammanlagt 421,01 euro i månaden från och med ingången av 2024. Höjningen ökar statens utgifter för studiestöd med uppskattningsvis fem miljoner euro per år. Utgiftsökningen har beaktats i planen för de offentliga finanserna för 2024—2027 (SRR 1/2023 rd, s. 37). Propositionen hänför sig till den kompletterande budgetpropositionen för 2024.

Utskottet menar att höjningen av studiepenningens försörjarförhöjning är ett utmärkt sätt att stärka de ekonomiska förutsättningarna för heltidsstudier för studerande som är vårdnadshavare till ett barn. Trots behovet av att anpassa de offentliga finanserna är den föreslagna höjningen en viktig åtgärd för att stödja samordningen av studier och vård av barn, med beaktande av att studerande med familj har små möjligheter att få inkomster genom förvärvsarbete.

Statsborgen för studielån

Det föreslås att beloppet av statsborgen för studielån höjs med 200 euro, så att borgensbeloppet för den som studerar i Finland höjs från 650 euro till 850 euro i månaden och för den som studerar utomlands från 800 euro till 1 000 euro i månaden. Vidare föreslås att beloppet av statsborgen för studerande som är yngre än 18 år och studerar vid någon annan läroanstalt än en högskola höjs från 300 till 400 euro.

Syftet med höjningen av statsborgen för studielån är att, i ett läge där grunderna för bostadsbidraget ändras och indexjusteringarna av studiepenningen slopas för åren 2024—2027, trygga ekonomin under heltidsstudier. Beloppet av den föreslagna höjningen baserar sig på en bedömning enligt vilken nedskärningen minskar det bostadsbidrag som ensamboende studerande får med i ge-

Betänkande KuUB 5/2023 rd

nomsnitt 63 euro per månad. Dessutom grundar sig 130 euro av den föreslagna höjningen på en bedömning av studielånets köpkraft utifrån levnadskostnadernas utveckling sedan 2017. Utskottet understöder propositionens förslag och konstaterar att det för att trygga försörjningen under studietiden och undvika att de studerande måste ty sig till utkomststöd är nödvändigt att i nuläget höja studielånens månadsbelopp, eftersom det inte kan anvisas pengar för en höjning av studiepenningen.

Höjningen av maximibeloppet för statsborgen ökar betoningen av studiestödets lånedel och på längre sikt sannolikt också de studerandes lånebelopp. I vilken grad studielån utnyttjas påverkas bland annat av räntenivån och sysselsättningsläget, och det är därför svårt att exakt förutse hur en höjning av maximibeloppet för statsborgen för studielån skulle påverka lånebeloppen. Enligt ett sakkunnigyttrande ökar höjningen av beloppet av statsborgen för studielån inte statens utgifter för studiestöd på kort sikt. På längre sikt kan ökningen av lånebeloppen dock öka statens borgensansvarsutgifter. Beloppet av borgensansvarsutgifterna påverkas bland annat av hur mycket lånebeloppen ökar.

Vid utskottets sakkunnigutfrågning har den föreslagna reformen av studielånet bedömts särskilt ur de studerandes synvinkel. Enligt ett sakkunnigyttrande leder studiestödets fokusering på lån till att människor i olika ekonomiska situationer behandlas olika. De studerande har varierande ekonomiska förutsättningar, även om målet är att alla studerande ska kunna studera jämlikt och fullt ut oberoende av sin bakgrund. Studiestödets tonvikt på lån har ansetts medföra betydande ekonomiska risker för unga studerande från familjer som sedan tidigare har ekonomiska svårigheter och skuldproblem. Många av dem tvingas ta studielån mycket tidigt i studierna, vilket innebär en risk för att de hinner ta på sig en mycket stor lånebörda innan de slutfört studierna.

Undersökningar visar också att unga från hushåll med en svagare ekonomi hamnar i yrken som är sämre avlönade. I ett sakkunnigyttrande framförs det att de genomsnittliga livscykelinkomsterna för högskoleutbildade har visat sig vara större än för dem som avlagt utbildning på andra stadiet. Däremot finns det inga genomsnittsbaserade beräkningar som gäller inkomstskillnaderna mellan olika högskoleutbildade. Det bör noteras att månadslönen i vissa arbetsuppgifter som kräver högskoleexamen kan vara 2 500—3 500 euro. Med den lönen är det svårare att återbetala studielån, bostadslån och andra nödvändiga kostnader än i bättre avlönade arbetsuppgifter.

Enligt ett sakkunnigyttrande är över 35 procent av dem som ansöker om skuldsanering vid Garantistiftelsen för närvarande under 29 år, det vill säga unga enligt ungdomslagen (1285/2016). Många av dem är nyutexaminerade eller studerande, och studielånet bidrar till den svåra skuldsituationen. Utskottet noterar att en svag ekonomi har kopplingar till problem med välbefinnandet och den psykiska hälsan, vilket i sin tur försämrar förutsättningarna för bland annat studier. Utskottet betonar att de mångdimensionella konsekvenserna av de ekonomiska omständigheterna bör beaktas vid beredningen av en totalreform av studiestödet.

Utskottet inser att det inte är helt problemfritt att delvis trygga försörjningen under studietiden genom lån och konstaterar att studiestödssystemet redan nu är lånebetonat. Å andra sidan är det värt att notera att studielånskompensationen enligt lagen om studiestöd lindrar de negativa effekterna av det lånebetonade studiestödssystemet för högskolestuderande (se t.ex. KuUU 9/2023 rd, s. 3). Bedömningen av studiestödets tyngdpunkt på lån kräver en mer omfattande granskning än den nu

Betänkande KuUB 5/2023 rd

aktuella propositionen tillåter, och det kommer att göras i samband med totalreformen av studiestödet. Utskottet hänvisar till sitt betänkande om den utbildningspolitiska redogörelsen (KuUB 19/2021 rd, s. 16 och 30) och konstaterar att de unga inom ramen för undervisningen också bör ges tillräcklig ekonomisk kompetens.

Antalet studielånsposter

Det föreslås att villkoren för uttag av studielån ändras så att studielån för andra studier än högskolestudier kan tas ut i två lånsposter under terminen i stället för i en post, som för närvarande. Det betyder att studielånet för hela läsåret kan tas ut i minst fyra poster. Dessutom föreslås det att studielån som beviljats för studier som varar högst 12 månader ska kunna tas ut i minst två eller fyra lånsposter beroende på om studierna bedrivs vid en högskola eller vid någon annan läroanstalt. För närvarande har studielån som beviljats för studier som varar högst 12 månader kunnat tas ut i en post.

Utskottet anser att förslaget behövs, eftersom det bättre än för närvarande säkerställer att studielånet räcker till under hela terminen för de yngsta studerandena. Det har varit ett problem att en del gymnasiestuderande har gjort slut på sitt studielån redan under terminens första månader, vilket har lett till att lånet inte har räckt till för hela terminen eller läsåret på det sätt som avsetts.

Samtidigt syftar ökningen av antalet lånsposter till att stävja missbruk av studielån och onödig skuldsättning bland studerande på andra stadiet. Syftet med förslaget är till dessa delar att förhindra att låntagaren tar ut hela terminens studielån eller hela läsårets studielån för studier som omfattar högst 12 månader, i allmänhet 6 500 euro, genast när det är möjligt och därefter avbryter studierna eller överhuvudtaget inte inleder dem.

Totalreformen av studiestödet

Utskottet välkomnar att regeringen tänker göra en övergripande granskning av studiestödet i samband med totalreformen av studiestödet och att avsikten är att vid beredningen av totalreformen göra en noggrannare bedömning av konsekvenserna och hur välfungerande de ändringar som föreslås i den nu aktuella propositionen är (RP s. 21).

Under sakkunnigutfrågningen har det lagts fram förslag till revidering av studiestödet. Det har exempelvis lyfts fram att studielånskompensationen bör utsträckas också till dem som avlagt en yrkesinriktad grundexamen, vilket kan uppmuntra dem att slutföra studierna kostnadseffektivt inom utsatt tid. Det har föreslagits att lånekomensationen också bör utvecklas så att beloppet höjs när beloppet av statsborgen för studielån höjs, och också så att mobilitetsperioder i utlandet utgör ett godtagbart skäl att förlänga den studietid som berättigar till studielånskompensation. Det har också föreslagits lättnader i villkoren för förlängning av tidsfristen för studielånskompensation exempelvis så att man kunde beakta hur nedsatt studieförmåga inverkar på studietiden.

Det har ansetts nödvändigt att öka säkerheten vid studielån för att förebygga skuldproblem. Ett problem, vid sidan av de personliga svårigheterna för dem som tagit studielån, har varit ökningen av statens borgensansvarsutgifter: under de senaste tio åren har de årliga borgensansvarsutgifter-

Betänkande KuUB 5/2023 rd

na ökat från 13 miljoner euro till 31 miljoner euro i fjol. Enligt prognosen är kostnaden för oreglerade studielån 80 miljoner euro 2023.

Med tanke på de ökande ränteutgifterna har det föreslagits att det ska bedömas om de studielån som amorterats under studietiden kan beaktas som en del av lånekompensationen, samtidigt som villkoren lindras så att den studietid som berättigar till kompensation förlängs till den planerade studietiden utökad med ett studieår.

De sakkunniga har också föreslagit att studiestödet utvecklas så att inkomsterna för den studerandes förälders nya make inte beaktas. Det har föreslagits att slopa uppgiften att utreda om den studerande bor i en bostad som hyrs av en förälder och som finns i samma fastighet som föräldrarnas stadigvarande bostad. Frågan ställs i nuläget till 200 000 självständigt boende studerande, och resultatet är att studiepenningen minskar för cirka 10 stödtagare. Som sparåtgärd har det också föreslagits att behovsprövningen i fråga om föräldrarnas inkomster ska återinföras för studiepenningen för en ensamboende under 18 år. Därigenom skulle studiepenning beviljas endast dem som är i behov av ekonomiskt stöd. Det har också konstaterats att behovsprövningen har lett till att föräldrarna har dragit in barnbidraget för ett studerande barn under 17 år, för att barnet ska få studiestöd och därefter också allmänt bostadsbidrag.

Kulturutskottet har i olika sammanhang (se t.ex. KuUB 13/2021 rd, s. 4) föreslagit en totalreform av studiestödet. Utskottet hänvisar till sitt betänkande om den utbildningspolitiska redogörelsen (KuUB 19/2021 rd) samt till betänkandets uttalande 13, som godkänts av riksdagen (RSk 15/2022 rd), och påskyndar en reform av lagstiftningen om studiestöd med syfte att tillförsäkra de studerande tillräcklig försörjning under studietiden och göra det möjligt för dem att framskrida målinriktat i studierna. Det är av stor vikt att det anvisas tillräcklig finansiering för genomförandet av reformen.

Lagmotionen

Kulturutskottet tillstyrker propositionen utan ändringar och föreslår att lagmotionen förkastas.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Kulturutskottets förslag till beslut:

Riksdagen godkänner lagförslaget i proposition RP 80/2023 rd utan ändringar.

Riksdagen förkastar lagförslaget i lagmotion LM 16/2023 rd.

Betänkande KuUB 5/2023 rd

Helsingfors 23.11.2023

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Tuula Haatainen sd
vice ordförande Ari Koponen saf
medlem Eeva-Johanna Eloranta sd
medlem Pia Hiltunen sd
medlem Veronika Honkasalo vänst
medlem Inka Hopsu gröna
medlem Milla Lahdenperä saml
medlem Mia Laiho saml
medlem Nasima Razmyar sd
medlem Sara Seppänen saf
medlem Markku Siponen cent
medlem Jaana Strandman saf
medlem Mari-Leena Talvitie saml
medlem Oskari Valtola saml
ersättare Ritva Elomaa saf
ersättare Hanna-Leena Mattila cent
ersättare Pia Sillanpää saf.

Sekreterare var

utskottsråd Marja Lahtinen.

Betänkande KuUB 5/2023 rd

Reservation 1

Reservation 1

Motivering

Enligt regeringsprogrammet för statsminister Orpos regering görs inga indexhöjningar i de förmåner som är bundna till folkpensionsindex eller konsumentprisindex, eller i sådana belopp som påverkar fastställandet av sådana förmåner åren 2024—2027. Samtidigt slopas studiepenningens indexjusteringar åren 2024—2027. Enligt förslaget gäller frysningen av indexjusteringarna även studiepenningens försörjarförhöjning och läromaterialstillägg.

Regeringen genomför också en totalreform av bostadsbidraget med syftet att stöden ska riktas till de grupper som bäst behöver dem. Det förvärvsinkomstavgift på 300 euro som är förenat med det allmänna bostadsbidraget slopas. Bassjälvriskandelen för det allmänna bostadsbidraget höjs från 42 till 50 procent. Bostadsbidraget justeras till 70 procent av skillnaden mellan godkända boendeutgifter och bassjälvriskandelen.

Indexfrysningen av studiepenningen och nedskärningen av bostadsbidraget leder till en dramatisk försämring av de studerandes köpkraft. Därför höjer regeringen dels statsborgen för studielån, dels studiepenningens försörjarförhöjning.

SDP motsätter sig indexfrysningarna och nedskärningarna av bostadsbidraget.

I samband med den reform av studiestödet som genomfördes i början av 1990-talet höjdes studiepenningen 2,5-faldigt, medan studielånets lånebelopp minskades och lånen blev marknadsbaserade. Efter reformen av studiestödet har man hunnit sänka studiepenningen två gånger och också genomföra två nivåhöjningar av den. Dessutom har det gjorts indexhöjningar i studiepenningen totalt sex gånger under åren 2014—2015 och 2020—2023. Studielånets månadsbelopp har höjts sex gånger sedan studiestödsreformen.

Sedan 1990-talets studiestödsreform har studiepenningens andel av det sammanlagda studiestödet som bäst varit 57 procent. För närvarande är studiepenningens andel 30 procent. Eftersom 70 procent av studiestödet är studielån har de senaste årens indexhöjningar av studiepenningen inte tryggt studiestödets köpkraft.

Studielånens månadsbelopp höjdes senast hösten 2017. Sedan dess har konsumentpriserna stigit med omkring 20 procent. Studiestödets sammanlagda belopp har under samma tid stigit från 900 euro till 929 euro i månaden, dvs. med bara tre procent. Det sammanlagda beloppet av studiestödet borde nu utifrån förändringen i konsumentprisindex (augusti 2017—augusti 2023) uppgå till 1 080 euro i månaden. Studiestödets köpkraft har försvagats med cirka 150 euro i månaden under de senaste sex åren, vilket beror på att studielånets månadsbelopp inte har höjts.

Enligt regeringens proposition om indexjusteringar 2024—2027 (RP 75/2023 rd) kommer effekten av indexfrysningen att år 2027 vara cirka 32 euro i månaden i studiepenningen för ensamstående studerande som fyllt 18 år.

Betänkande KuUB 5/2023 rd

Reservation 1

Enligt det förslag till ändring av lagen om studiestöd som är under beredning ska studielånets månadsbelopp höjas från nuvarande 650 euro till 850 euro per månad från och med den 1 augusti 2024. Höjningen av lånebeloppet med 200 euro skulle alltså kunna kompensera effekten av indexfrysningen av studiepenningen. Höjningen skulle också återställa studiestödets reella nivå till hösten 2017, och rentav överskrida den nivån. År 2027 kommer köpkraften för studiestödets sammanlagda belopp dock att vara cirka 60 euro mindre i månaden än hösten 2017. De här ändringarna skulle göra studiestödet mer lånebetonat än tidigare. Efter höjningen av studielånsbeloppen är studiestödets sammanlagda belopp 1 129,38 euro i månaden. Studiepenningens andel är 25 procent och den är på samma nivå som i början av 1990-talet, före studiestödsreformen.

De stigande räntorna har ökat de problem som studielånen orsakar. Det syns i antalet mottagare av räntebidrag för studielån och framför allt i de snabbt ökande utgifterna för borgensåtagande i anslutning till studielån.

Överföringen av de studerande till det allmänna bostadsbidraget 2017 förbättrade avsevärt de studerandes direkta stöd i pengar. Reformen var lyckad också ur ett socialpolitiskt perspektiv eftersom den innebar att bidraget bättre än tidigare riktades till dem som behöver det.

De studerandes ekonomiska förutsättningar påverkas också av i vilken grad de arbetar under studietiden. Enligt den färskaste studerandeundersökningen Eurostudent VIII arbetade högskolestuderande i genomsnitt 13,8 timmar per vecka år 2022, vilket är 1,7 timmar mer än tre år tidigare. Att lönearbete blivit vanligare beror på flera faktorer, såsom det goda sysselsättningsläget, prisstegringen, studiestödets minskade köpkraft och de stora nivåhöjningarna av inkomstgränserna för studiestödet.

Den tid som läggs på studierna har minskat i och med att det blivit allt vanligare att arbeta vid sidan av studierna. År 2022 lade högskolestuderande i genomsnitt 26,8 timmar per vecka på studier. Det innebär att den tid som används för studierna har minskat med 2,6 timmar per vecka sedan 2019.

Betoningen på studielån ökar också ojämlikheten i samhället och leder till att utbildningsnivån går i arv, när det blir mindre attraktivt för unga i svagare ekonomisk ställning att börja studera.

Om och när lånet får än större tyngd kommer också skuldproblemen att öka. Konkret leder det till en ökning av statens borgensansvarsutgifter. Under de senaste 10 åren har de årliga borgensansvarsutgifterna ökat från 13 till 31 miljoner euro i fjol. Enligt prognosen är kostnaden för oreglerade studielån 80 miljoner euro 2023. Tonvikten på lånet är ett problem inte bara för statsfinanserna utan också för individen och för studiestödssystemet på det stora hela.

Utifrån kulturutskottets betänkande om den utbildningspolitiska redogörelsen godkände riksdagen ett ställningstagande där det förutsattes att regeringen inleder en totalreform av lagstiftningen om studiestöd i syfte att ge de studerande tillräcklig utkomst under studietiden och att göra det möjligt för dem att framskrida målmedvetet i studierna. Studiestödet ska också granskas som en del av det övergripande sociala trygghetssystemet.

Betänkande KuUB 5/2023 rd Reservation 1

Också SDP anser att den ekonomiska tryggheten utgör en del av de studerandes välbefinnande, och därför måste man — genom ett studiestöd som är tillräckligt högt och har betoningen på studiepenningen — se till att studerande både på andra stadiet och på högre nivå har ekonomiska möjligheter att fokusera på studierna innan de går vidare och omfattas av den generella tryggheten.

Praxis som skiftar från en valperiod till en annan och som sedan länge lett till att studiestödets köpkraft minskar samt tyngdpunkten i betydande grad förskjutits mot lån visar allt tydligare att studiestödssystemet behöver utvecklas övergripande och på lång sikt. Så sägs det också i regeringsprogrammet. Åtgärderna från Orpos regerings sida går stick i stäv med detta mål. Studiestödssystemet behöver tilläggsfinansiering för att utöka studiepenningens andel och trygga köpkraften, eftersom det lånebetonade systemet fördröjer studierna och skapar ett ovälkommet tryck och onödiga problem för de studerande. Det finns också rum för utveckling av studielånet och återbetalningen.

Förslag

Vi föreslår

*att riksdagen godkänner fyra uttalanden (**Reservationens förslag till uttalanden**).*

Reservationens förslag till uttalanden

- 1. Riksdagen förutsätter att regeringen följer upp nivån på de studerandes skuldsättning i och med att tyngdpunkten på låneandelen ökar och vid behov vidtar åtgärder för att lösa problemen.*
- 2. Riksdagen förutsätter att regeringen vidtar åtgärder för att föreskriva om ett statligt ränteskydd för studielån och uppdatera villkoren för ränteunderstöd till följd av att studielånestocken ökar och räntorna stiger.*
- 3. Riksdagen förutsätter att regeringen omedelbart inleder en totalreform av lagstiftningen om studiestöd för att minska betoningen på lån och reserverar behövlig finansiering för reformen.*
- 4. Riksdagen förutsätter att regeringen bevakar hur ändringarna i studiestödet påverkar förändringarna i hur mycket de studerande arbetar och hur mycket tid de lägger på studierna och hur detta påverkar antalet personer som avlägger examen inom målsatt tid.*

Helsingfors 23.11.2023

Pia Hiltunen sd
Eeva-Johanna Eloranta sd
Tuula Haatainen sd
Nasima Razmyar sd

Betänkande KuUB 5/2023 rd

Reservation 2

Reservation 2

Motivering

Syftet med studiestödet är att möjliggöra målinriktade heltidsstudier oberoende av den socioekonomiska bakgrunden och ekonomiska ställningen. Studiestödet består av studiepenning, bostadstillägg och studielån. Studiestödet är en form av social trygghet mot ersättning som beviljas för att täcka utgifterna under heltidsstudier. En förutsättning för att få stöd är tillräcklig framgång i studierna. Studiestödet är också en behovsprövad och skattepliktig förmån. Den studerandes inkomster kontrolleras alltså genom en granskning av årsinkomsterna.

Studiepenningen för ensamboende studerande som uppnått myndighetsåldern kommer att uppgå till 279 euro i månaden och med försörjarförhöjningen (112 euro i månaden) till 391 euro i månaden 2024. Orpos regering gör en indexfrysning av studiepenningen, vilket innebär att studiepenningens köpkraft försämras med uppskattningsvis 10,2 procent fram till 2027. Studiepenningens försörjarförhöjning höjs med 30 euro, men indexfrysningen naggar cirka 12 euro av höjningen fram till 2027. Regeringens proposition om höjning av statsborgen för studielån från 650 euro till 850 euro kompenserar för indexfrysningen och sänkningen av bostadsbidraget, men ökar samtidigt de studerandes skuldbelopp. Det försvagar de studerandes möjligheter att få det stöd som ska utgöra den yttersta utvägen, det vill säga det grundläggande utkomststödet, och tvingar dem att ta lån också när de vet att de inte kommer att klara av skuldbördan.

Att höja studiepenningen skulle däremot behandla alla studerande jämnt. Studiestödets tyngdpunkt på låneandelen bör på lång sikt och systematiskt reduceras. De ökande lånebeloppet har, vid sidan av de personliga svårigheterna för dem som tagit studielån, lett till att statens borgensansvarsutgifter ökat: under de senaste tio åren har de årliga borgensansvarsutgifterna ökat från 13 miljoner euro till 31 miljoner euro i fjol. Enligt prognosen är kostnaden för oreglerade studielån 80 miljoner euro 2023.

Totalreformen av studiestödet brådskar för att säkra en tillräcklig försörjning under studietiden, för att studierna ska framskrida målinriktat och samtidigt stärka de studerandes välbefinnande, som nu har försämrats under trycket av en försvagad försörjning och skärpta studietider. Det är av stor vikt att det anvisas tillräcklig finansiering för genomförandet av reformen.

I samband med totalreformen och beredningen av studiestödet bör följande förslag som lagts fram under sakkunnigutfrågningen granskas:

- studielånskompensationen bör utsträckas också till dem som avlagt en yrkesinriktad grundexamen, vilket kan uppmuntra dem att slutföra studierna kostnadseffektivt inom utsatt tid,
- lånekomensationens belopp bör höjas om beloppet av statsborgen för studielån höjs, och mobilitetsperioder i utlandet bör utgöra ett godtagbart skäl att förlänga den studietid som berättigar till studielånskompensation,
- lättnader i villkoren för förlängning av tidsfristen för studielånskompensation bör göras, exempelvis så att man beaktar hur nedsatt studieförmåga inverkar på studietiden,
- säkerheten för studielån bör stärkas för att förebygga de redan nu växande skuldproblemen,

Betänkande KuUB 5/2023 rd
Reservation 2

- med tanke på de ökande ränteutgifterna bör det bedömas om de studielån som amorterats under studietiden kan beaktas som en del av lånekompensationen, samtidigt som villkoren lindras så att den studietid som berättigar till kompensation förlängs till den planerade studietiden utökad med ett studieår,
- beaktandet av den studerandes förälders nya makes inkomster bör slopas i bestämmelserna om studiestöd.

Förslag

Jag föreslår

att riksdagen godkänner lagförslaget enligt betänkandet, men 11 och 16 § med ändringar (Reservationens ändringsförslag) och

att riksdagen godkänner ett uttalande (Reservationens förslag till uttalande).

Reservationens ändringsförslag

Lag

om ändring av lagen om studiestöd

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen om studiestöd (65/1994) 11 § 1 och 6 mom. och 15 a § 3 mom. ~~och 16 § 1 mom.~~, sådana de lyder, 11 § 1 och 6 mom. i lag 1213/2019 samt 15 a § 3 mom. ~~och 16 § 1 mom.~~ i lag 4/2017, som följer:

11 §

Studiepenningens belopp

Studiepenningens belopp per månad är

- 1) för en studerande som bor hos sin förälder 51 euro, när den studerande är yngre än 20 år, och 107 euro, när den studerande har fyllt 20 år,
- 2) för en studerande som bor någon annanstans än hos sin förälder 134 euro, när den studerande är yngre än 18 år, och 329 euro, när den studerande är gift eller har fyllt 18 år,
- 3) för en studerande som enligt 12 § har rätt till studiepenningens försörjarförhöjning 329 euro utökat med försörjarförhöjningen enligt 6 mom. i denna paragraf.

(6 mom. som i KuUB)

Betänkande KuUB 5/2023 rd
Reservation 2

15 a §

Lyftande av studielån

(3 mom. som i KuUB)

16 §

Statsborgens belopp

~~Beloppet av statsborgen för studielån per stödmånad är~~
~~1) 850 euro för högskolestuderande och för den som får vuxenutbildningsstöd,~~
~~2) 850 euro för andra än högskolestuderande, om den studerande har fyllt 18 år, och 400 euro~~
~~om den studerande är yngre än 18 år; rätten till högre statsborgen börjar vid ingången av den må-~~
~~nad då den studerande fyller 18 år,~~
~~3) 1 000 euro för studerande som studerar utomlands.~~

(ikraftträdandebestämmelse som i KuUB)

Reservationens förslag till uttalande

Riksdagen förutsätter att man i regleringen av studiestödet slopar bestämmelsen om att inkomsterna för en studerandes förälders nya äkta make ska beaktas i studiestödets storlek, om den studerande bor hos vårdnadshavaren.

Helsingfors 23.11.2023

Inka Hopsu gröna

Betänkande KuUB 5/2023 rd Reservation 3

Reservation 3

Motivering

När lagen om studiestöd stiftades konstaterades följande i den allmänna motiveringen till lagförslaget (RP 226/1993 rd): "Avsikten med studiestödssystemet är att förbättra de studerandes utkomstmöjligheter under studietiden. Det utbildningspolitiska syftet är att studieplatserna skall utnyttjas effektivt och att hindren för att bli antagen till olika utbildningsnivåer minimeras. Det är därför viktigt att den grundtrygghet som samhället tillhandahåller vid inkomstbortfall till följd av studier är tillräcklig och att grundtrygghetssystemet är klart begripligt för medborgarna. För såväl individen som samhället är det också viktigt att det utom arbetslöshetsskyddet som förutsätter passivitet finns ett konkurrenskraftigt studiestödssystem som förutsätter aktivitet."

Dessa mål gäller fortfarande. Att Orpos regering riktar nedskärningarna särskilt kraftigt mot barn, unga och studerande är enligt oss ett felaktigt värdeval.

Finländska studerande avlägger sina studier under en längre tid än studerande i andra OECD-länder. Regeringens planerade indexfrysning av studiepenningen går stick i stäv med målen. Ökningen av studiestödets fokus på låneandelen i ett läge med stigande räntor väcker än större oro. Regeringen borde, när den bedömer behovet av att reformera studiestödet, också bedöma om ränteutgifterna för studielånet kan beaktas som en del av studielånskompensationen eller om studielånet automatiskt kunde innefatta statligt räntestöd som motsvarar räntestödet för BSP-lån. *(Reservationens förslag till uttalande 1)*

Studiepenningen är ett direkt stöd till de studerande för att täcka levnadskostnaderna under studietiden. De sakkunniga som hörts i kulturutskottet anser att studiepenningen är ett bra incitament för att främja studierna. De studerande ska i så hög grad som möjligt kunna fokusera på studierna och avlägga examina inom utsatt tid. En höjning av studiepenningen stöder slutförandet av studierna och stärker finländarnas kompetens. Centerns riksdagsgrupp föreslår i sin alternativa budget att studiepenningen höjs med 6 procent. Förslaget ökar utgifterna i statsfinanserna med uppskattningsvis 20 miljoner euro.

Höjningarna av inkomstgränserna för studiestödet under förra valperioden gör det också möjligt för studerande att arbeta vid sidan av studierna, om studiesituationen tillåter det. Om studiepenningen höjs något mer än indexhöjningen säkerställs studiestödets köpkraft. Det kompenserar också för regeringens beslut att sänka bostadsbidraget.

Sipiläs regering återinförde 2018 studiestödets försörjarförhöjning, som hade slopats 1994. Försörjarförhöjningen stöder studerande med familj och hjälper dem fokusera på studierna på heltid. Förslaget omfattar också en höjning av försörjarförhöjningen på 6 procent. Efter höjningen är studiestödets försörjarförhöjning 151,01 euro i månaden. Regeringen föreslår en höjning som är knappt 10 euro lägre per månad.

Vid undervisnings- och kulturministeriet bereddes under förra valperioden en proposition med förslag till lagar om ett försök med regional studielånskompensation och om temporär ändring av

Betänkande KuUB 5/2023 rd
Reservation 3

92 § i inkomstskattelagen. Syftet var att möjliggöra ett försök som skulle ge kunskap om hur den regionala studielånskompensationen påverkar tillgången på arbetskraft och livskraften i det försöksområde som avsågs i propositionen. Centerns riksdagsgrupp föreslår att regeringen lämnar en proposition till riksdagen med förslag till ett försök med regional studielånskompensation. (*Reservationens förslag till uttalande 2*)

Förslag

Vi föreslår

*att lagförslaget godkänns enligt betänkandet men 11 § och ikraftträdandebestämmelsen med ändringar (**Reservationens ändringsförslag**) och*

*att riksdagen godkänner två uttalanden (**Reservationens förslag till uttalanden**).*

Reservationens ändringsförslag

Lag

om ändring av lagen om studiestöd

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen om studiestöd (65/1994) 11 § 1, 2, 6 och 7 mom. 15 a § 3 mom. och 16 § 1 mom., sådana de lyder, 11 § 1, 2, 6 och 7 mom. i lag 1213/2019 samt 15 a § 3 mom. och 16 § 1 mom. i lag 4/2017, som följer:

11 §

Studiepenningens belopp

Studiepenningens belopp per månad är

1) för en studerande som bor hos sin förälder 46,01 euro, när den studerande är yngre än 20 år, och 96,87 euro, när den studerande har fyllt 20 år,

2) för en studerande som bor någon annanstans än hos sin förälder 121,09 euro, när den studerande är yngre än 18 år, och 297,88 euro, när den studerande är gift eller har fyllt 18 år,

3) för en studerande som enligt 12 § har rätt till studiepenningens försörjningsförhöjning 297,88 euro utökat med försörjningsförhöjningen enligt 6 mom. i denna paragraf.

Om föräldrarnas sammanlagda skattepliktiga förvärvs- och kapitalinkomster är högst 21 800 euro per år, höjs den i 1 mom. föreskrivna studiepenningen enligt följande:

1) en studiepenning på 46,01 euro med högst 70,23 euro,

2) en studiepenning på 96,87 euro med högst 121,09 euro,

3) en studiepenning på 121,09 euro med högst 121,09 euro.

Betänkande KuUB 5/2023 rd
Reservation 3

Försörjarförhöjningen till studiepenningen är 151,01 euro per månad.
Den förhöjda studiepenningen enligt 2 mom. 1 och 3 punkten kan höjas med ett läromaterialstillskott, vars belopp är 55,70 euro per månad.

(som i KuUB) 15 a §

(som i KuUB) 16 §

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2024.
De studiepenningsbelopp som anges i 11 § motsvarar det poängtal enligt lagen om folkpensionsindex som fastställts för år 2023.

Reservationens förslag till uttalanden

- 1. Riksdagen förutsätter att regeringen utan dröjsmål främjar totalreformen av studiestödet och följer hur de stigande räntorna på studielån påverkar de studerandes försörjning under studietiden och efter studierna.*
- 2. Riksdagen förutsätter att regeringen lämnar en proposition till riksdagen med förslag till ett försök med regional studielånskompensation.*

Helsingfors 23.11.2023

Markku Siponen cent
Hanna-Leena Mattila cent

Betänkande KuUB 5/2023 rd

Reservation 4

Reservation 4

Motivering

I stället för att höja beloppet av statsborgen för studielån måste studiepenningen höjas.

Höjningen av statsborgen för studielån ökar avsevärt studiestödets fokus på lån trots att skuldsättningstakten bland studerande har varit hög under de senaste åren. Statsborgen stiger i Finland med över 30 procent och studiestödets låneandel ökar till cirka 75 procent. Den kraftiga ökningen av studiestödets fokus på låneandelen strider också mot principen om avgiftsfri utbildning, eftersom lånet inte är avgiftsfritt.

Också Sipiläs regering ökade kraftigt studiestödets fokus på lån, och studielånestocken har fördubblats på sex år. Det genomsnittliga studielånsbeloppet för dem som avlagt högre högskoleexamen har tredubblats på drygt tio år. Medan studielånet år 2010 uppgick till i genomsnitt 6 700 euro, var motsvarande siffra år 2022 redan 22 600 euro per studerande.

För studerande på andra stadiet är det också problematiskt att de trots ökningen av lånen inte kan använda studielånkompensationen även om de utexamineras inom målsatt tid. För studerande under 18 år bör det dessutom beaktas att det är fråga om att läropliktiga ungdomar blir skuldsatta. Skuldsättning redan på andra stadiet kan också inverka på möjligheterna till fortsatta studier. En ökning av studiestödets tyngdpunkt på låneandelen bör därför granskas också med tanke på hur den påverkar den önskade höjningen av utbildningsnivån.

Undersökningar visar att viljan att ta lån är kopplad till den studerandes socioekonomiska bakgrund. Att ta lån är en större risk för dem som saknar ett ekonomiskt skyddsnät. Att öka studiestödets fokus på lån är en stor risk för kärnan i den finska utbildningspolitiken, det vill säga att var och en oberoende av bakgrund ska ha möjlighet att studera vad han eller hon vill och så långt upp i utbildningsnivåerna som han eller hon vill.

Alla högskoleutbildade utexamineras inte heller inom branscher med god lön. Särskilt lönenivån inom kvinnodominerade branscher släpar fortfarande efter mycket i förhållande till utbildningsnivån. En allt större tyngdpunkt på lån och den redan kraftiga skuldsättningen under studietiden lockar inte studerande till de branscher där det råder stor brist på arbetskraft, såsom småbarnspedagogiken och social- och hälsovården.

Det är också problematiskt att höja statsborgen för studielån i ett läge där riskerna med att ta studielån ökar på grund av inflationen och de stigande räntorna. De allt större studielånen har verkningar långt in i framtiden, eftersom de också kan avgöra om man kan få bostadslån. De allt större studielånen kan alltså bidra till ökade skillnader i förmögenhet. Att bli kraftigt skuldsatt redan under studierna kan dessutom göra det svårt att försörja den egna familjen och försvåra livet i övrigt efter studierna.

Allt fler har också problem med att betala tillbaka studielånet. Enligt Garantistiftelsen definieras redan nu över 35 procent av dem som söker skuldsanering som unga enligt åldersgränsen i ung-

Betänkande KuUB 5/2023 rd Reservation 4

domslagen. En del har slutfört studierna, en del studerar fortfarande och har alltför stora skulder, däribland studielån. Enligt FPA:s statistik hade FPA fram till utgången av juli i år på basis av sitt borgensansvar betalat studieskulder för sammanlagt 42 miljoner euro till bankerna.

Ekonomiska problem är också en av de viktigaste orsakerna till psykiska problem. Att öka skuldbördan är inte rätt väg att ta itu med psykiska problem och annan belastning bland de unga.

Budskapet från både andra stadiets och högskolornas studerandeorganisationer är därför tydligt: höjningen av studiestödet måste genomföras genom en höjning av studiepenningen i stället för av studielånet.

Förslag

Jag föreslår

*att riksdagen godkänner lagförslaget i proposition RP 80/2023 rd med ändringar (**Reservationens ändringsförslag**) och*

*att riksdagen godkänner ett uttalande (**Reservationens förslag till uttalande**).*

Reservationens ändringsförslag

Lag

om ändring av lagen om studiestöd

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om studiestöd (65/1994) 11 § 6 mom. och 15 a § 3 mom. ~~och 16 § 1 mom.~~, sådana de lyder, 11 § 6 mom. i lag 1213/2019 och 15 a § 3 mom. ~~och 16 § 1 mom.~~ i lag 4/2017, som följer:

11 §
(som i KuUB)

15 a §
(som i KuUB)

16 §

Statsborgens belopp

~~Beloppet av statsborgen för studielån per stödmånad är
1) 850 euro för högskolestuderande och för den som får vuxenutbildningsstöd,~~

Betänkande KuUB 5/2023 rd
Reservation 4

~~2) 850 euro för andra än högskolestuderande, om den studerande har fyllt 18 år, och 400 euro om den studerande är yngre än 18 år; rätten till högre statsborgen börjar vid ingången av den månad då den studerande fyller 18 år,~~

~~3) 1 000 euro för studerande som studerar utomlands.~~

(ikraftträdandebestämmelse som i KuUB)

Reservationens förslag till uttalanden

Riksdagen förutsätter att regeringen snabbt lämnar riksdagen en proposition om en nivåhöjning av studiepenningen med 50 euro.

Helsingfors 23.11.2023

Veronika Honkasalo vänst